

VN/6071/2021-STM-21

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laajamittaiseen maahantuloon varautumisen kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Sisäministeriö on 22.6.2021 pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto asiassa.

Sisäministeriön toimeksiantona on ollut valmistella kolme eri sääntelykokonaisuutta: 1) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011, vastaanottolaki) sääntelyä laajamittaiseen maahantuloon varautumisesta. Sääntelyllä selkeytetään valtakunnallisen ja alueellisen varautumisen koordinaatiota ja säädetään Maahanmuuttoviraston johtovastuusta, 2) säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002, säilölaki) säännökset, jotka antavat mahdollisuuden kasvattaa säilöönottokapasiteettia normaaliajan häiriötilanteissa nykyistä nopeammin ja 3) kansalliseen lainsäädäntöön säännökset Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) tukeen turvautumisesta. Sääntelyn taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 439/2010, annettu 19 päivänä toukokuuta 2010, Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston perustamisesta. Luonnoksessa esitetään muutoksia vastaanottolakiin, säilölakiin, ulkomaalaislakiin (301/2004) ja lakiin henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (615/2020).

Lausunnonantajia pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti esityksen mahdollisiin vaikutuksiin oman toimialansa tai toimintansa kannalta. Huomiota pyydetään kiinnittämään myös esityksen suhteeseen perustuslain 124 §:ään.

SM on tämän jälkeen lähestynyt lausunnonantajia viestillä 7.7.2021 ja ilmoittanut, että EU:ssa valmistelussa ollut asetus Euroopan turvapaikkavirastosta on edennyt niin, että SM aikoo poistaa esityksestä yllä mainitut EASO:n tukeen turvautumista koskevat esitykset ja ne tullaan valmistelemaan uudelleen syksyn 2021 aikana. Tästä syystä STM ei lausu näistä sääntelykokonaisuudessa 3) ehdotettavista säännöksistä.

Kyseessä olevassa hallituksen esityksessä sääntelykokonaisuudessa 1) ehdotetaan, että jatkossa Maahanmuuttovirasto vastaa varautumisesta kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien vastaanoton järjestämiseksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Maahanmuuttovirasto toteuttaa tätä varautumistehtävää ja siihen liittyvää valmiussuunnittelua sekä muita tarvittavia toimenpiteitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja 10§:n 1 momentissa mainittujen tahojen kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hallituksen esityksen mukaisesti perusteltuna laajamittaiseen maahantuloon liittyvän varautumisen vastuiden selkiyttämistä viitaten vuoden 2015 laajamittaisen maahantulon tilanteesta saatuihin kokemuksiin. Laajamittainen maahantulo on valtakunnallinen häiriötilanne, johon tulee varautua kansallisesti yhtenäisin periaattein ja kansallisena kokonaisuutena. Tätä tavoitetta hallituksen esityksen voidaan katsoa tukevan. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että yhteistyö paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa on keskeistä ja tämä on huomioitu esitetyssä säännöksessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota valmisteilla olevaan soteuudistukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden muutokseen. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon tullaan myös perustamaan viisi alueellista valmiuskeskusta, jotka yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa muodostavat kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan. Esityksessä todetaan, että vastaanottolain muutosten yhteydessä sisäministeriö tulee antamaan ohjeistusta laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi, jossa tulisi huomioida yllä esitetyt muutokset.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota esityksessä mainittuihin sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten rekrytointiin säilöönottoyksikön henkilöstön osalta. Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) säädetään sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä 25 ja 26 §:ssä. Vuoden 2015 kaltainen laajamittainen maahantulon tilanne edellyttäisi merkittävästi myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresursseja. Maahanmuuttovirasto on hankkinut sosiaali- ja terveyspalveluita sekä palkkaamalla suoraan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä vastaanotto- ja säilöönottoyksiköihin, että tekemällä sopimuksia palveluista yksityisten palveluntuottajien kanssa. Käynnissä oleva koronapandemia on osoittanut haasteet sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöressurssien riittävydestä laajassa häiriötilanteessa. Erityisesti vastaanottokeskusten perustamiseen liittyen maahanmuuttoviraston tulee jatkossa toimia tiiviissä yhteistyössä sekä kuntien kanssa tilojen osalta, että erityisesti hyvinvointialueiden kanssa, jotta tarvittavan henkilöstön saatavuudesta voidaan varmistua vaarantamatta vastaanottokeskusten sijaintipaikkojen sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintaa.

Sääntelykokonaisuuden osassa 2) esitetään, että säilöönottoyksikön henkilöstön kelpoisuudesta voidaan poiketa laajamittaisen maahantulon tilanteessa valtioneuvoston tehtyä yleisistunnossa päätöksen maahantulijoiden rekisteröinnistä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole tähän kokonaisuuteen lausuttavaa.

Kansliapäällikkö

Kirsi Varhila

Osastopäällikön sijainen

Pekka Tulokas